

KORXONALARNI HISOB SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHVA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH

Muhiddin Abdumahmudov Xusanboy og'li
Andijon Davlat texnika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonalarni hisob-kitob masalalari, undagi siyosatni shakllanish yo'llari, auditni takomillashtirish haqidagi bilimlar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: korxona, pul, ayirboshlash, mablag', siyosat, yo'l, usul, tijorat, takomillashtirish.

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы расчётов на предприятиях, пути формирования политики в данной сфере, а также знания и подходы по совершенствованию аудита.

Ключевые слова: предприятие, деньги, обмен, средства, политика, путь, метод, коммерция, совершенствование.

Annotation: This article highlights issues related to enterprise settlements and accounting processes, the ways of forming policies in this area, and knowledge about improving auditing practices.

Key words: enterprise, money, exchange, funds, policy, method, approach, commerce, improvement.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning samarali faoliyat yuritishi, moliyaviy barqarorligini ta'minlashi hamda raqobatbardoshligini oshirishi ko'p jihatdan hisob siyosatini to'g'ri shakllantirish va audit tizimini samarali tashkil etishga bog'liq. Hisob siyosati korxona buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni yuritishning asosiy tamoyillari, usullari hamda qoidalarini belgilab beradi. Audit esa ushbu jarayonlarning qonunchilik talablariga mos ravishda amalga oshirilayotganligini baholash va nazorat qilish imkonini yaratadi.

Korxonalarda hisob siyosatini shakllantirish nafaqat moliyaviy axborotlarning ishonchliligini ta'minlaydi, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai vazifasini ham bajaradi. Shu sababli hisob siyosatini puxta ishlab chiqish va audit tizimini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiyotning muhim talablaridan biri hisoblanadi.

Korxonalarda hisob siyosatining mohiyati

Hisob siyosati korxona tomonidan buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda qo'llaniladigan usullar, tamoyillar va qoidalar majmuasidir. U korxonaning xo'jalik faoliyati xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqiladi va rahbariyat tomonidan tasdiqlanadi.

Hisob siyosatining asosiy vazifasi korxonada sodir bo'layotgan barcha xo'jalik operatsiyalarini yagona tartib asosida aks ettirishdan iborat. To'g'ri shakllantirilgan hisob siyosati moliyaviy ma'lumotlarning haqqoniyligi, aniqligi va taqqoslanishini ta'minlaydi. Natijada korxona rahbariyati, investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar ishonchli ma'lumotlarga ega bo'ladilar.

Hisob siyosatini shakllantirish jarayonida korxonaning faoliyat turi, ishlab chiqarish texnologiyasi, mulkchilik shakli, boshqaruv tizimi va boshqa omillar e'tiborga olinadi. Har bir korxona o'z faoliyatining o'ziga xos jihatlaridan kelib chiqib hisob siyosatini ishlab chiqadi.

Hisob siyosatini shakllantirish bosqichlari

Hisob siyosatini shakllantirish korxona faoliyatini chuqur o'rganishdan boshlanadi. Dastlab korxonaning tashkiliy tuzilmasi, xo'jalik faoliyati va iqtisodiy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shundan so'ng buxgalteriya hisobini yuritishning eng maqbul usullari tanlab olinadi.

Keyingi bosqichda hisob siyosatining asosiy yo'nalishlari belgilanadi. Bunda aktivlar va majburiyatlarni baholash, daromad va xarajatlarni tan olish, hujjatlar aylanishi, ichki nazorat tizimi hamda hisobotlarni tuzish tartibi aniqlashtiriladi.

Hisob siyosati loyihasi tayyorlangach, u korxona rahbari tomonidan tasdiqlanadi va amaliyotga joriy etiladi. Zarurat tug'ilganda iqtisodiy sharoitlarning o'zgarishi yoki qonunchilikdagi yangiliklar asosida unga tegishli o'zgartirishlar kiritilishi mumkin.

Hisob siyosati auditning dastlabki va eng katta hajmli ob'ektlaridan biri bo'lganligi sababli auditorlik tekshiruvlarida ko'plab audit amallarini qo'llash zarur. Tekshiruv jarayonida auditor tomonidan qo'llaniladigan usullar va amallar tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi sub'ekt rahbariyati bilan kelishilishi shart. Mazkur usullar va amallarni qo'llash hisob siyosatining izchilligi va qonuniyligiga haqqoniy baho berishda xizmat qilishi lozim.

Hisob siyosati auditida xalqaro standartlarda belgilangan usullar va amallarning qo'llanilishi xo'jalik yurituvchi sub'ekt faoliyati natijalarini odilona baholash imkoniyatini yaratadi va audit ishi sifatining oshishiga xizmat qiladi. Amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarda auditorlik tashkiloti tomonidan majburiy auditorlik tekshiruvlarini o'tkazishdan tashqari turdosh xizmatlar ham ko'rsatilishi mumkin. Rivojlangan mamlakatlarda turdosh xizmatlardan olinadigan daromadlar auditorlik tekshiruvlarini o'tkazishdan olinadigan daromadlardan ancha ko'p bo'lib, ularning turlari ham keyingi paytlarda ko'payib bormoqda. Turdosh xizmatlar tarkibida auditorlik tashkiloti tomonidan mijoz ma'lumotlarini kompilyatsiya qilish xizmatlari ham oshib bormoqda. Xorijiy davlatlar amaliyotida aynan hisob siyosatini tuzish borasida kompilyatsiya xizmatlari yuqori salmoqni tashkil etmoqda.

Auditorlik tashkiloti tomonidan hisob siyosati bo'yicha kompilyatsiya xizmatlarini ko'rsatish murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanib, sub'ekt faoliyatiga

doir barcha moliyaviy ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash, alohida mezonlar bo'yicha guruhlariga ajratish va ularni muayayn tizim asosida umumlashtirishni talab etadi. Zarur hollarda auditor tomonidan ushbu moliyaviy ma'lumotlarga ham o'zgartirish qilinishi mumkin.

Zamonaviy sharoitda audit tizimini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Avvalo, audit jarayonlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish zarur. Elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan tekshiruv dasturlari va raqamli tahlil vositalari audit samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Audit sifatini oshirishda auditorlarning malakasini muntazam ravishda rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar va xalqaro standartlarni chuqur o'zlashtirgan auditorlar korxona faoliyatini yanada sifatli baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ichki audit xizmatlarini rivojlantirish ham audit tizimini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ichki audit korxonada yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy va operatsion xavflarni oldindan aniqlashga yordam beradi. Bu esa muammolarni o'z vaqtida bartaraf etish imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, audit faoliyatida xalqaro standartlar talablarini qo'llash ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu moliyaviy hisobotlarning xalqaro talablar darajasida shakllanishiga va xorijiy investorlar ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Korxonalarning barqaror rivojlanishi va moliyaviy faoliyatining samaradorligini ta'minlashda hisob siyosatini to'g'ri shakllantirish hamda audit tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Hisob siyosati moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlasa, audit ushbu ma'lumotlarning haqqoniyligini nazorat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ichki audit tizimini rivojlantirish, auditorlar malakasini oshirish va xalqaro standartlardan foydalanish audit sifatini yanada yuksaltiradi. Natijada korxonalar faoliyatining shaffofligi, moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligi oshib, iqtisodiy rivojlanishga munosib hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Zufarova Z.R. Hisob siyosati auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023 y. 56 b.

2. Sayfutdinov B.N. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy hisobotni tuzish va auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023 y. 56 b.

3. Адаменко А.А., Берлина С.Х., Хуако Х.Ш. Совершенствование учетной политики организации. //Вестник Академии знаний No14(3) 2015. Стр. 4-8.